

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1918 kl. 7 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19 i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för en reform av hushållningssällskapen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 282, hava herrar Vennerström och Werner hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ofördröjligen vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte utan vare sig sakliga eller formella hinder stå öppet för alla, vilka driva lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet».

Motionen.

Med avseende på motiveringen har utskottet hänvisat till motionen.

Andra kammarens utskott har i sitt utlåtande återgivit utskottets yttrande i frågan vid B-riksdagen 1914, vilket ock åberopats i dess betänkande vid 1915 års riksdag. Däri yttras bl. a.

*Andra kam-
marens
utskott.*

»De av Kungl. Maj:t år 1910 utfärdade grundstadgarna hava huvudsakligen avsett, dels att meddela vissa garanterande bestämmelser gentemot förhastade beslut av hushållningssällskapen i anslagsfrågor, dels att bestämma förut icke medgiven rätt till besvär åt medlem av hushållningssällskapen över av sällskapen fattade beslut samt dels att giva vissa kortfattade föreskrifter om begränsning av hushållningssällskapens verksamhetsområde till jordbruket med binäringar och om sällskapens förvaltningsorganisation. I

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 12 saml. 2 avd. 17 häft. (Nr 19.) 1

det av kungl. lantbruksstyrelsen inhämtade yttrandet påpekas, att nämnda stadga av 1910 utfärdats med anledning av framställning från hushållningssällskapens ombud, varefter den erinran göres, att »frågan om sällskapens lämpligaste och tidsenligaste organisation» varit föremål för initiativ av dessa själva. Då emellertid kungl. lantbruksstyrelsen i samma yttrande förklarar, dels att det av Kungl. Maj:t 1910 utfärdade nådiga brevet icke innehåller något åläggande för sällskapen att omarbeta sina stadgar i överensstämmelse med de där meddelade allmänna grunderna, dels att sådan omarbetning efter det nådiga brevets utfärdande ägt rum endast i tre hushållningssällskap — ett och annat sällskap torde redan haft i sina stadgar föreskrifter af samma innehåll som de här åsyftade — synes framgå, att verkan av 1910 års stadga varit skäligen obetydlig, och att dess antagande i framtiden är helt och hållet beroende av hushållningssällskapens fria skön. Ett så viktigt önskemål som det om besvär rätt för enskild medlem, varigenom nödig kontroll över de av sällskapen fattade besluten skulle vinnas, står sålunda flerstädes alltjämt ouppfyllt.

Emellertid är det enligt utskottets tanke ingalunda nog i fråga om hushållningssällskapens tidsenliga organisation, att den i och för sig önskvärda omarbetningen av sällskapens stadgar i överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t utfärdade grunderna äger rum. Med allt erkännande, att hushållningssällskapen utfört en för vårt land synnerligen gagnande och intresserad verksamhet, såsom både av motionärerna och kungl. lantbruksstyrelsen påpekats, är dock utskottet i likhet med de förra av den mening, att en mera djupgående reformering av sällskapen numera visar sig vara av behovet påkallad.

Sålunda synes det för utskottet vara klart, att den hittills inom hushållningssällskapen följda praxis att uteslutande genom inval komplettera sig själva må upphöra. Väl böra hushållningssällskapen såsom hittills äga rätt att invälja nya medlemmar; dock bör ingen välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruket eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, efter vederbörlig anmälan kunna förvägras att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap. Det är att förmoda, att därigenom en allsidigare sammansättning av sällskapen än hittills skulle åvägbringas, och att speciellt de mindre jordbrukarne i större antal skulle ansluta sig till desamma.

Ett livligare intresse hos dessa för deltagande i hushållningssällskapens arbete torde dock endast kunna förväntas, i den mån de tillerkännas ett verkligt medinflytande vid de förekommande ärendenas handläggning. Ett medel härtill synes i främsta rummet vara att överlämna beslutanderätten i sällskapens angelägenheter åt representativa församlingar. Det torde nämligen ingalunda förhålla sig så, som på sina håll invänts, att in-

rättandet av ett representativt system skulle medföra ett förlamande av de enskilda medlemmarnes inom hushållningssällskapen initiativ och intresse. Om man betänker, att de 26 hushållningssällskapen i vårt land räknas in emot 70,000 ledamöter (enligt kungl. lantbruksstyrelsens senast utgivna berättelse), i medeltal alltså över 2,500 på varje sällskap, är det lätt att inse, att endast ett ringa fåtal av dessa kunna vara i tillfälle att deltaga i beslutens fattande vid sammanträdena; och om man tillika betänker, att de stora avstånden och de utgifter, som följaktligen äro förenade med ett bevisande av hushållningssällskapens vanligen i respektive residensstäder sammanträdande årsmöten, avhålla särskilt de mindre bemedlade ledamöterna därifrån, är det icke svårt att förstå, att de mindre jordbrukarne i stort sett kommit att stå utan inflytande på ledningen av hushållningssällskapens angelägenheter. Det är likaså endast en naturlig följd av detta system, att de inom länet från residensstaden avlägset belägna orternas intressen kunna bliva ojämnt tillgodosedda i jämförelse med mera centralt belägna trakter. Ävenledes är det tydligt, att ett genomdrivande av beslut till främjande av ensidiga, icke med hushållningssällskapens ändamål överensstämmande intressen under nuvarande förhållanden med alltför stor lätthet kan medelst tillfälliga majoriteter åstadkommas.

En reform i antydd riktning förordas även av kungl. lantbruksstyrelsen, då densamma, icke utan att i viss mån råka i strid med vad som på annat ställe i dess yttrande anföres, framhåller önskvärdheten av, att vederbörande hushållningssällskap vid eventuell omarbetning av sina stadgar »taga under allvarligt övervägande, huruvida icke sådana bestämmelser böra träffas, att beslutanderätten i största möjliga utsträckning överlämnas åt en representation inom sällskapet så sammansatt, att de skilda delarne av sällskapets verksamhetsområde i densamma bliva på fullt likartat sätt representerade». De förändringar, som under senast förflutna decennium i nämnda hänseende i ett flertal hushållningssällskaps stadgar vidtagits, hava också, enligt kungl. lantbruksstyrelsens vitsord, visat sig åt sällskapets verksamhet giva ökad fasthet och målmedvetenhet. I likhet med motionärerna finner därför utskottet, att en efter enhetliga grunder lagd beslutande representation bör införas inom hushållningssällskapen.

Vad beträffar den närmare organisationen av de tilltänkta representantförsamlingarna för hushållningssällskapen, vill utskottet fästa uppmärksamheten i synnerhet på tvenne viktiga punkter.

Den första avser själva anordningen av representantförsamlingens möten. Det gäller därvid att se till, att en viss proportion i inflytande erhålles mellan å ena sidan den centrala ledningen, förvaltningsutskottet, som har att förbereda och utföra besluten, och den beslutande försam-

lingen själv. Visserligen torde det i allmänhet förhålla sig så, att hushållningssällskapen ha en förträfflig administrativ styrelse, varigenom sunt förstånd och praktisk blick ofta undvika kottersystemets ensidiga inverkan. Icke desto mindre är det ett uppenbart framsteg, om möjligheter kunna beredas representantförsamlingarne själva att genom utskott eller annorlunda företaga en närmare granskning av förekommande ärenden, varpå eget omdöme kan byggas.

Den andra huvudpunkten gäller det närmare organiserandet av ombudsvalen till representantförsamlingarne. Fråga kan här uppstå, såsom även av motionärerna påpekats, om rösträtten bör begränsas endast till medlemmar av sällskapet, eller om den bör utsträckas till alla länets jordbrukare. Enligt utskottets mening bör rösträtten vid val till representantförsamlingarne utövas enbart av medlemmarna i respektive hushållningssällskap, detta desto hellre som rätten till inträde i sällskapen, enligt vad utskottet i det föregående framhållit, bör i så väsentlig mån utvidgas. I övertvägande bör även tagas, om det icke vore lämpligt, för ett vidmakthållande i möjligaste mån av intresset för sällskapens angelägenheter hos alla dess medlemmar, att det medgives envar av dessa att vid ombudsmötena infinna sig och delta i överläggningarne, dock utan beslutanderätt.

Vad beträffar själva valsättet, äro flera utvägar påvisade. Av dessa synes utskottet den vara mest att föredraga, varigenom valen förrättas av de under hushållningssällskapen sorterande underavdelningar, (gillen, kontrakt, hushållningsnämnder). Detta är dock tekniska detaljer, som vid en kommande utredning tarva närmare omprövning.

Vad representantförsamlingarnes medlemsantal beträffar, så håller utskottet före, att detsamma, med hänsyn till vidmakthållandet av de enskilda medlemmarnes intresse för sällskapen och deras förvaltning, bör bestämmas till ett relativt stort antal, exempelvis ett ombud för varje 30- eller 40-tal medlemmar av sällskapet.

Av övriga frågor, utom de av motionärerna angivna, vilka vid en utredning torde böra tagas i övertvägande, vill utskottet nämna, att närmare bestämmelser angående en avgränsning av å ena sidan landstingens, å andra sidan hushållningssällskapens verksamhet, i vilken fråga för närvarande en viss osäkerhet är rådande, torde vara av nöden.

Slutligen vill utskottet framhålla, att, om en omorganisation av hushållningssällskapen enligt ovan angivna grunder kommer till stånd, detta ingalunda behöver innebära ett insnörande i schablonmässiga former av sällskapens verksamhet, varigenom denna skulle förhindras att fortgå i samma

gagnande anda som hittills. Tvärtom är det utskottets åsikt, att genom avlägsnande av de otidsenliga former, som för närvarande mångenstädes äro utmärkande för hushållningssällskapens verksamhet, deras initiativförmåga och det intresse, varmed deras arbete bör omfattas av den jordbruksidkande befolkningen inom varje län, väsentligt skulle komma att höjas.»

Efter att ha återgivit utskottets yttrande 1914 anför andra kammarens utskott i sitt utlåtande i år:

»I stort sett kan utskottet inskränka sig till att med anledning av herrar Vennerströms och Werners nu förevarande motion, som till syftet i väsentliga delar sammanfaller med de berörda, förut i ämnet väckta motionerna, åberopa det av utskottet tidigare avgivna, här anförda utlåtandet. För så vitt utskottet kunnat finna, äro i nämnda utlåtande de av motionärerna framställda önskemålen i allt väsentligt berörda. Om också utskottet icke i allt gillar vad motionärerna i motionen anfört, tala dock samma skäl som förr för ett bifall till den av motionärerna påyrkade reformeringen av hushållningssällskapen.»

Andra kammaren beslöt för sin del i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan,

»att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ofördröjligen vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte utan vare sig sakliga eller formella hinder stå öppet för alla, vilka driva lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet».

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott.

Vid åtskilliga tillfällen under senare år har spörsmålet om hushållningssällskapens reformering varit föremål för riksdagens uppmärksamhet och omprövning. Med anledning därav synes det utskottet vara av intresse att här i ett sammanhang lämna en kort översikt över nämnda frågas behandling vid föregående riksdagar och dess nuvarande läge.

Första gången frågan framkom var vid riksdagen 1898, då motion av herr P. Paulson väcktes i andra kammaren, i syfte att en allmän förordning måtte utfärdas med närmare bestämmelser för hushållningssällskapens organisation »särskilt innefattande stadganden ifråga om en likartad

*Andra
kammarens
utskott.*

*Första
kamma-
rens
utskott.
Historik.*

*1898 års
riksdag.*

och rättvis röstgrund för besluts fattande i sällskapens ekonomiska angelägenheter». Motionärens framställning riktade sig särskilt mot det förhållandet, att tillfälliga majoriteter lätt kunde driva igenom viktiga anslag. Vidare anmärktes, att sällskapens stadgar saknade bestämmelser, som inneburo en garanti för att de allmänna medel, som anslagits till sällskapen, handhades och användes på ett tillfredsställande sätt. Motionen bifölls av andra kammaren, men blev av första kammaren avslagen.

1911 års
riksdag.

Frågan förekom därefter först vid 1911 års riksdag, efter det Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 oktober 1910 utfärdat nya grunder för hushållningssällskapens organisation.

I en inom andra kammaren väckt motion hemställde nämligen herr Gripenstedt med instämmande av 14 ledamöter, att riksdagen ville i skrift till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes meddela de föreskrifter i avseende å hushållningssällskapens verksamhet och organisation, till vilka i motionen angivna synpunkter kunde föranleda, samt i de delar, vartill riksdagens medverkan krävdes, för densamma framlägga erforderliga förslag.

Motiveringen till motionen innehöll följande sammanfattande erinringar:

att hushållningssällskapens verksamhetsområde borde närmare angivas och begränsas;

att kvinnor skulle kunna inväljas i sällskapen med lika rätt som män;

att de mindre jordbrukarna borde på olika sätt intresseras för hushållningssällskapen och beredas inflytande däri, särskilt genom inval i förvaltningsutskotten;

att underlätta detta sistnämnda genom arvode för deltagande i förvaltningsutskottens sammanträden, samt

att föreningsväsendet på jordbruksområdet måtte inordnas under hushållningssällskapen och beredas representationsrätt i förvaltningsutskottet.

Motionären framhöll, att man vid utarbetandet av de ovanberörda nya grundstadgarna för hushållningssällskapen icke tagit tillräcklig hänsyn till dessa önskemål, samt ansåg, att då enligt hans uppfattning en reorganisation i enlighet med de anförda synpunkterna icke läte sig åstadkommas på frivillighetens väg, riksdagen borde besluta, att hushållningssällskapen för att få åtnjuta statsanslag eller del av brännvinsmedlen skulle antaga av Kungl. Maj:t godkända stadgar i enlighet med de nya föreskrifter, som i berörda hänseende kunde anses erforderliga.

Vederbörande utskott anförde med anledning av motionen, att en utredning av den väckta frågan i hela dess vidd och i av motionären angivet syfte syntes vara av behovet påkallad. Det vore nämligen uppenbart att

hushållningssällskapen icke med sin nuvarande organisation och sina i vissa avseenden tunga och byråkratiska arbetsformer kunde i allo motsvara allt mera utvidgade anspråk eller tillräckligt allsidigt anpassa sig efter den hastigt fortskridande utvecklingen på jordbruksområdet, med hänsyn särskilt till småbruksverksamheten, egnahemsrörelsen m. m.

En sådan utredning skulle enligt utskottets mening avse *dels* den ställning som hushållningssällskapen borde intaga inom lantbruksförvaltningen, gränserna för deras självbestämmingsrätt och vad som borde utgöra föremål för sällskapens verksamhet inom det sålunda bestämda området och *dels* det lämpligaste sättet för sällskapens organisation, så att lantbrukets och dess binäringars alla berättigade intressen kunde på ett tillfredsställande sätt bliva representerade inom hushållningssällskapen och deras förvaltningsutskott.

Utskottet föreslog därför, att andra kammaren i anledning av förevarande motion måtte för sin del besluta att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes gå i författning om en utredning rörande hushållningssällskapens verksamhet och organisation i det av utskottet angivna syftet samt på grund härav vidtaga de åtgärder, vartill utredningen ansåges böra föranleda.

Utskottets hemställan, mot vilken ett par reservationer avgivits, bifölls av andra kammaren.

Delgivet första kammaren, remitterades ärendet till förberedande behandling av denna kammars andra tillfälliga utskott.

I avgivet utlåtande upptog utskottet till bemötande de såväl av motionären som andra kammarens utskott framförda synpunkterna samt framhöll, att vad som anförts icke vore ägnat att giva stöd åt motionen eller ådagalägga att Kungl. Maj:t och riksdagen borde ingripa i syfte att närmare reglera hushållningssällskapens organisation och verksamhet. Hushållningssällskapens gagnrika verksamhet, förklarade utskottet, hade såväl av motionären som av andra kammarens utskott oförbehållsamt lovordats, därvid särskilt påpekats, att nämnda sällskap icke underlåtit att sträcka sig ut till småbrukarområdet samt att de därjämte tagit flera betydelsefulla och praktiska initiativ till det mindre jordbrukets upphjälpande. Då detta enligt utskottets förmenande kunnat ske endast på grund därav, att intresset att främja hushållningssällskapens ändamål icke stävjats eller begränsats genom detaljföreskrifter eller strängt uppdragna skrankor, borde väl under sådana förhållanden sällskapen kunna tilltros både vilja och förmåga att även framgent lämna sin verksamhet efter tidens krav och efter de på skilda orter rådande olika förhållandena. Skulle å något håll härutinnan något brista, varom dock icke klagomål dittills försports, torde det lämpligast tillkomma

den, som närmast därav beröres, att på sin ort inom respektive hushållningssällskap söka vinna den rättelse eller ändring, som måtte anses behöfvig, men intill dess sig visat, att nödig ändring icke på den vägen stode att erhålla, torde åtgärder genom riksdagens försorg i syfte att framkalla detaljföreskrifter för hushållningssällskapens verksamhet och organisation böra undvikas, samt den dittills intagna ståndpunkten böra upprätthållas enligt vilken varje hushållningssällskap i största möjliga mån medgivits frihet att efter särskilda i varje ort sig företeende förhållanden själv uppgiva de speciella föreskrifterna för sin verksamhet och underställa i sådant avseende upprättade stadgar Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet hemställde på grund härav att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, och beslöt kammaren i enlighet med denna hemställan.

1913 års
riksdag.

Frågan återkom vid 1913 års riksdag i en inom andra kammaren väckt motion av herr Linders, däri han hemställde, att riksdagen ville besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån kungl. förordningen om landsting av den 21 mars 1862 kräver omarbetning och förändring förnämligast i syfte att landstingen helt eller delvis må övertaga jämväl hushållningssällskapens verksamhet, samt ifall därigenom kan förväntas ekonomiska besparingar, näringarnas rationella vårdande eller andra praktiska fördelar, utarbета och för riksdagen framlägga förslag därom».

Motionären erinrade i sin motion om landstingens uppgifter och huru som dessas arbete »utöver politisk och härdvunnen verksamhet för hälsovård, undervisning, kommunikationsväsen m. m. med fullt berättigande spännas över alla områden, där de äldre hushållningssällskapen nu verka». Såväl landstingen som hushållningssällskapen behövde reformeras och utvecklas. Det syntes motionären som om starka skäl talade för »ett sammansättande av de båda syskonförsamlingarna till en enda länsorganisation».

Konstitutionsutskottet, till vars utlåtande motionen överlämnats, avstyrkte motionen, då utskottet icke funnit de av motionären förebragta skälen tillräckligt vägande för att ifrågasätta en så stor förändring som överflyttningen av hushållningssällskapens uppgifter på landstingen skulle innebära.

Utskottets avstyrkande hemställan bifölls därefter av bägge kamrarna.

1914 års
A-riksdag.

Redan påföljande riksdag förelåg ny motion i frågan, även denna gång av herr Linders, som hemställde, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa

utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation i syfte att giva dem en mera allsidigt representativ sammansättning och göra dessa på bästa sätt avpassade att fylla sina uppgifter såsom officiella organ för vissa delar av statens verksamhet för jordbruket och dess binärningar, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde anses böra föranleda.

Motionen, som hänvisats till förberedande behandling i andra kammarens andra tillfälliga utskott, blev emellertid av riksdagen icke behandlad på grund av dennas mellankommande tidiga upplösning.

Vid den under sommaren samma år inkallade riksdagen upptogs emellertid spörsmålet ånyo genom en av herr Schotte m. fl. i andra kammaren väckt motion, i vilken begärdes, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda huru och på vad sätt de i motionen angivna önskemålen i avseende å hushållningssällskapens organisation och verksamhet måtte kunna lämpligast vinnas samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunnat föranleda eller omständigheterna eljest påkallade.

1914 års
B-riksdag.

De framförda önskemålen voro i huvudsak följande:

1) att hushållningssällskapens verksamhetsområden noggrannare än dittills skett fastslogos, att de i likhet med vad som vore fallet i de genom kungl. brev den 28 oktober 1910 fastställda grundstadgarna begränsades till att omfatta endast jordbruket med därtill hörande binärningar, och att förbud måtte meddelas hushållningssällskap, som kommit i åtnjutande av statsanslag, att befatta sig med annan verksamhet än den ovan angivna, dock att, om mottagna donationer eller avsatta fonder medgäve en vidsträcktare verksamhet, sådan finge utövas med de medel, vid vilka en särskild användning vore fästad,

2) att den hushållningssällskapen tillkommande egendomliga rätten att genom inval komplettera sig själva måtte upphöra,

3) att beslutanderätt i sällskapens angelägenheter obligatoriskt skulle överlämnas till en representativ församling, som utsågs efter vissa för alla hushållningssällskap gällande enhetliga grunder, och att ersättning till ledamöterna i representantförsamlingen för inställelse skulle utbetalas,

4) att förvaltningsutskotten skulle mera ingående regleras än vad som skett i ovanberörda grundstadgar samt att en ovillkorlig bestämmelse om viss ersättning för dess ledamöter stadgades, och slutligen

5) att den redan i 1911 års motion väckta frågan om föreningsväsendet på jordbruksområdet måtte inordnas under hushållningssällskapen och beredas representation i förvaltningsutskotten.

Omförmälta ändringar ansåg motionären påkallade därav, att hushåll-

ningssällskapen ingalunda hade den enhetlighet och fasthet, som syntes vara nödvändig för handhavandet av så betydande belopp som dem, nämnda sällskap efter den år 1913 genomförda förändringen beträffande brännvinsmedlens fördelning hade till förfogande. Det vore för övrigt statsmakternas både rättighet och plikt, att, då hushållningssällskapen komma i åtnjutande av direkta statsbidrag, tillse att sådana villkor fästes vid anslaget, att ändamålet med detsamma på bästa sätt främjades.

Motionen hänvisades till förberedande behandling av andra kammarens andra tillfälliga utskott, som i anledning härav avgav det utlåtande, som till sitt väsentliga innehåll ovan finnes intaget. Utskottet hemställde, att andra kammaren i anledning av förevarande motion för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huru och på vad sätt de här anförda önskemålen i avseende å hushållningssällskapens organisation och verksamhet måtte kunna lämpligast vinnas, samt därefter framlägga de förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda eller omständigheterna eljest påkallade.

Denna utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen.

Sedan beslutet delgivits första kammaren, remitterades ärendet till nämnda kammarens första tillfälliga utskott, som avgav följande utlåtande:

»Det torde vara allmänt erkänt, att hushållningssällskapen utövat och fortfarande utöva en synnerligen gagnelig verksamhet till främjande av jordbrukets och dess binäringars utveckling. Att denna verksamhet varit så framgångsrik är utan tvivel att till väsentlig del tillskriva det förhållandet, att sällskapen utgjort fria sammanslutningar, vilka utan trycket av former och stadganden, som bundit deras handlingsfrihet, kunnat anpassa sin organisation och sina åtgöranden efter de vitt växlande förhållanden, som skilda delar av vårt land erbjuda. Den sålunda vunna erfarenheten och det tillfredsställande sätt, varpå hushållningssällskapen kunna fylla sin uppgift, måste givetvis väcka starka betänkligheter mot varje åtgärd, ägnad att förtrycka den sällskapens karaktär av frivilliga institutioner, som hittills varit för dem utmärkande. Det kan enligt utskottets mening följaktligen icke vara att förorda att, såsom andra kammarens beslut antyder, binda hushållningssällskapen vid för hela riket gällande stadganden angående sällskapens sammansättning, angående en efter enhetliga grunder lagd beslutande representation inom sällskapen, angående valen till denna representation och den röstgrund, som därvid bör tillämpas, samt angående det inflytande på förekommande frågor avgörande, som bör tillkomma å ena sidan representantförsamlingen och å andra sidan sällskapens centrala ledning. Det kan nämligen, såvitt utskottet finner, icke undvikas att man genom att sålunda normera sällskapens organisation och verksamhet omskapar desamma från att

vara frivilliga sammanslutningar mellan medlemmar med gemensamma intressen till institutioner, mer eller mindre likställda med en statlig eller kommunal representantförsamling, där de enskilda medlemmarnas personliga insats huvudsakligen kommer att bestå i deltagandet i valet av representanterna.

Trots de betänkligheter, som utskottet sålunda uttalat mot så ingripande åtgärder, som motionen avser och andra kammaren tillstyrkt, kan det emellertid, med hänsyn till den egenskap av i viss mån offentlig institution, som utvecklingen förlänat hushållningssällskapen, enligt utskottets uppfattning icke vara annat än önskvärt, att hushållningssällskapen inrätta sig efter de allmänna grunder, som äro ägnade att förläna sällskapens organisation och verksamhet nödig stadga, och enär de i sådant avseende genom nådiga brevet den 28 oktober 1910 meddelade bestämmelser, enligt vad inom utskottet blivit upplyst, endast beträffande tre hushållningssällskap kommit till tillämpning, torde övriga sällskap böra omarbeta sina stadgar så att de komma i överensstämmelse med föreskrifterna i nämnda kungl. brev samt underställa härutinnan uppgjorda förslag Kungl. Maj:ts prövning. I sammanhang därmed synes det böra komma under övervägande, huruvida icke berörda kungl. brev borde fullständigas med normerande bestämmelser, avseende att beslutanderätten i lämplig utsträckning må, där sällskapen så önska, kunna överlämnas åt representationer inom sällskapen, vidare att vid fattandet av beslut inom sällskapen kvalificerad majoritet må kunna erfordras i större omfattning än kungl. brevet innehåller, samt slutligen att sällskapens beslut må kunna överklagas i vissa andra fall, än som för närvarande kan äga rum.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammare måtte på det sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att första kammaren beslutar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke kungl. brevet av den 28 oktober 1910 bör kunna fullständigas i de avseenden, utskottet här ovan anför.

Utskottets hemställan bifölls av kammaren.

Efter det att ärendet för ny behandling återlämnats till andra kammaren föll frågan på andra kammarens vägran att biträda det av första kammaren fattade beslutet.

Vid 1915 års riksdag har slutligen herr Linders för tredje gången upptagit frågan i en inom andra kammaren väckt motion till ordalagen lika lydande med den av honom vid 1914 års A-riksdag väckta men då icke behandlade motionen.

1915 års
riksdag.

Denna motion, som såväl till syfte som synpunkter i det väsentliga över-

ensstämmade med den ovanberörda av herr Schotte m. fl. väckta motionen, framhöll emellertid som ytterligare önskemål i fråga om hushållningssällskapens utbildning,

att förslag till framtida fördelningsgrunder av statsanslaget till hushållningssällskapen vid en blivande utredning måtte övervägas, samt

att lämplig gränsreglering beträffande hushållningssällskapens geografiska verksamhetsområden måtte genomföras.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, dit motionen hänvisats, inskränkte sig till att som sitt utlåtande beträffande motionen åberopa vad samma utskott vid föregående riksdag anfört med anledning av den av herr Schotte väckta motionen, alldenstund utskottet fann samtliga de av motionären framförda önskemålen däri berörda med undantag av de tvänne, som här ovan angivits. Nämnade önskemål ansåg emellertid utskottet jämväl böra vid en blivande utredning, varom utskottet i enlighet med den av motionären gjorda framställningen hemställde, tagas i övervägande.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, dit ärendet efter delgivandet an andra kammarens bifall till motionen av första kammaren hänvisats, utlät sig:

»Att frågan på detta sätt riksdag efter riksdag förts fram utan positivt resultat, torde utan tvivel hava bidragit att fördröja inom flera hushållningssällskap påtänkt omorganisation enligt gällande grundstadgar. Såsom vid frågans behandling inom första kammaren vid senaste riksdag framhölls, vore då ett flertal hushållningssällskap sysselsatta med omarbetning av sina stadgar. Enligt vad utskottet inhämtat, hava för närvarande nära hälften av rikets samtliga hushållningssällskap antagit stadgar i huvudsaklig överensstämmelse med 1910 års kungl. brev, varjämte flera sällskap vidtagit förberedande åtgärder i berörda syfte.

Genom sitt beslut vid sistlidna riksdag har första kammaren för sin del omfattat den meningen, att det borde komma under övervägande, huruvida icke de av Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 fastställda allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation borde fullständigast med normerande bestämmelser avseende

dels att beslutanderätten i lämplig utsträckning må, där hushållningssällskapen så önska, överlämnas åt representationer inom sällskapen,

dels att vid besluts fattande kvalificerad majoritet må kunna erfordras i större omfattning än kungl. brevet innehåller,

dels ock att sällskapens beslut må kunna överklagas i vissa andra fall, än som för närvarande kan äga rum.

I andra kammarens utskotts utlåtande framföras emellertid åtskilliga andra reformkrav med avseende på hushållningssällskapens organisation. Så ifrågasättes,

att den hittills följda praxis att uteslutande genom inval öka ledamöternas antal skulle så till vida upphöra, att varje välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruk eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, icke skulle kunna förvägras att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap;

att beslutanderätten i sällskapens angelägenheter skulle obligatoriskt överlämnas åt representativa församlingar;

att avgränsning av å ena sidan landstingens, å andra sidan hushållningssällskapens verksamhet vore av nöden;

att förslag till framtida fördelningsgrunder av statsanslaget till hushållningssällskapen vid en blivande utredning måtte övervägas; samt

att lämplig gränsreglering beträffande hushållningssällskapens geografiska verksamhetsområden skulle genomföras.

Utskottet har icke kunnat finna, att fullgiltiga skäl förebragts för nödvändigheten därav, att rikets samtliga hushållningssällskap skulle omorganiseras i alla dessa av andra kammaren angivna hänseenden.

Förslaget om rätt till ledamotskap för envar, som av jordbruket eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, synes visserligen tilltalande, synnerligast om därmed förenades villkoret, att en sådan person skulle vinna inträde först sedan han föreslagits av minst tvänne ledamöter i hushållningssällskapet samt erlagt stadgad avgift. Utskottet anser sig dock ej utan vidare utredning kunna tillstyrka ett sådant förslag; men då det syfte, som avsetts med detsamma, nämligen att i sällskapens arbete intressera ett större antal lantbrukare, är särdeles beaktansvärt vill utskottet ifrågasätta, om ej lättnader för vinnande av medlemskap skulle kunna åstadkommas.

Åskilliga praktiska skäl tala för överlämnande åt fullmäktige av hushållningssällskapens beslutanderätt, vilken anordning ock, såsom ovan anförts, förordats av kungl. lantbruksstyrelsen. Utvecklingen synes även gå i denna riktning. Och enligt vad utskottet inhämtat, hava hittills tio hushållningssällskap antagit härför avsedd förändring i sina stadgar. Det synes dock utskottet icke för närvarande lämpligt att *älägga* rikets samtliga hushållningssällskap att införa en sådan representantförsamling. Utskottet vill emellertid tillstyrka, att på sätt första kammaren förordat normerande bestämmelser rörande hushållningssällskapens representantförsamlingar, där sådana införas, bliva i de allmänna grunderna angivna.

Övriga av andra kammaren framförda krav synas utskottet icke vara av beskaffenhet, att de för närvarande böra föranleda någon åtgärd, då deras realiserande i vissa fall torde kunna äventyra hushållningssällskapens självständighet och utvecklingsmöjligheter.

Hushållningssällskapens verksamhet främjas uppenbarligen bäst däri- genom, att den ej insnöres i alltför snäva former utan får framgent såsom hittills fritt utvecklas inom av Kungl. Maj:t meddelade allmänna grunder. Då utskottet anser, att vad förra årets första kammarens utskott anfört, går i sådan riktning, att å ena sidan hushållningssällskapens rörelsefrihet ej hindras, men å andra sidan en viss likformighet i åtskilliga huvudpunkter de olika hushållningssällskapen emellan kan vinnas, får utskottet förorda däri ifrågasatta reformkrav; och vill utskottet tillika framhålla önskvärdheten därav att, sedan de i nådiga brevet den 28 oktober 1910 meddelade allmänna grunder för hushållningssällskapen i riket organisation blivit fullständigade i ifrågavarande av utskottet förordade hänseenden, samtliga rikets hushållningssällskap böra tillförbindas att skyndsamt omarbета sina stadgar i överensstämmelse med dessa allmänna grunder.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att första kammaren måtte på det sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att första kammaren beslutar, att riksdagen i skrive till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke kungl. brevet den 28 oktober 1910 bör kunna fullständigas i de avseenden, utskottet här ovan förordat.

Utskottets hemställan blev emellertid av första kammaren avslagen. Det framhölls under debatten som skäl för avslaget att, då andra kammaren vid föregående års riksdag utan vidare avvisat det av utskottet framställda av kammaren bifallna medlingsförslaget, samma öde utan tvivel vore att förvänta, därest kammaren även nu bifölle utskottets hemställan.

*Första
kammarens
utskotts
yttrande.*

I de motioner, som väcktes inom andra kammaren vid B-riksdagen 1914 och vid 1915 års riksdag, framfördes krav på hushållningssällskapens reformering och i samband därmed på statsmakternas inflytande å sällskapens verksamhet, detta särskilt på grund därav att sällskapen numera i ersättning för till statsverket indragna brännvinsmedel åtnjuta direkta årliga statsanslag. Det syntes därför dåvarande motionärer lämpligt, att vissa normalbestämmelser för hushållningssällskapen stadgades och att antagandet av dessa grundstadgar fastställdes som villkor för fortsatt åtnjutande av statsbidrag.

Till reglering av hushållningssällskapens verksamhet och för vinnande av större enhetlighet och fasthet i deras arbete hade av Kungl. Maj:t år 1910 utfärdats grundstadgar för sällskapens organisation. Dessa grundstadgar innehöllo emellertid ej någon förpliktelse för sällskapen att omarbета sina stadgar i överensstämmelse med de i nådiga brevet den 28 oktober 1910 meddelade allmänna grunder. Enligt vad andra kammarens utskotts betän-

kande 1914 giver vid handen, hade då endast tre hushållningssällskap omarbetat sina stadgar enligt sagda grundregler, varförutom ett och annat sällskap redan förut torde haft sina stadgar i överensstämmelse med dessa grunder. Sedan dess hava, enligt vad utskottet inhämtat, elva hushållningssällskap antagit förnyade stadgar i överensstämmelse med grundstadgarna, nämligen Stockholms län, Södermanlands län, Östergötlands län, Kronobergs län, Kalmar läns södra, Hallands län, Älvsborgs läns norra och södra, Västmanlands län, Jämtlands län och Västerbottens läns hushållningssällskap. Och sju av dessa hava även börjat tillämpa bestämmelsen om överlämnande av beslutanderätten i sällskapens angelägenheter åt representativa församlingar, i regel sammansatta av fullmäktige för de särskilda härads-gillena, filialavdelningarna eller sockennämnderna med viss till 5 à 10 röster begränsad rösträtt för frånvarande ledamöter inom gilletts område, varförutom varje vid sammanträde tillstädeskommen enskild ledamot äger att avgiva en röst.

På detta sätt har det av motionärerna vid 1914 och 1915 års riksdagar framställda kravet på en representativ organisationsform blivit tillgodosett, utan att därför den personliga rösträtten vid sällskapens sammanträden helt och hållet åsidosatts. Efterhand som förnyelse av övriga hushållningssällskaps stadgar ifrågakomma, torde normalstadgarna komma att ligga till grund för de nya bestämmelserna, och även den representativa formen torde efterhand vinna burskap inom sällskapen, särskilt i de län, där stora avstånd och besvärliga samfärdsmedel avhålla ett stort antal medlemmar att bevista sina resp. hushållningssällskaps sammanträden. Att däremot obligatoriskt förelägga samtliga sällskap att överlämna sin beslutanderätt åt en representation och kanske mot flertalets inom ett sällskap önskan och vilja införa en graderad röstkala för gillenas fullmäktige i förhållande till det antal ledamöter, de representera, och att därvid tilläventyrs beröva sällskapens övriga intresserade medlemmar deras personliga inflytande och rösträtt vid besluts fattande, såsom i andra kammarens skrivelseförslag 1914 föreslås, synes utskottet icke böra ifrågasättas. Sällskapen böra i detta avseende själva få avgöra, vilken form för besluts fattande kan vara lämplig med hänsyn till lokala förhållanden och flertalets mening.

Vad angår hushållningssällskapens rekrytering med nya ledamöter måste tydligen någon bestämd form härför tillämpas. Inval genom de förutvarande medlemmarnas med enkel majoritet fattade beslut anser utskottet böra bibehållas. Att införa självskriften för inträde i sällskapet för en viss klass av ett läns invånare, såsom andra kammarens beslut påyrkar, finner utskottet föga tilltalande och praktiskt olämpligt.

Någon olägenhet av hittills använda sätt för inval av jordbruksidkare

såsom nya ledamöter i hushållningssällskapen har icke av motionärerna eller andra kammarens utskott påvisats. Ingen välfrejdad man eller kvinna, som av jordbruket eller dess binäringar har sin huvudsakliga utkomst, har, såvitt utskottet kunnat utröna, förvägrats att vinna medlemskap i sitt läns hushållningssällskap.

Tvärtom hälsas alla representanter för såväl det mindre som större jordbruket välkomna som ledamöter i sällskapen, och på förslag av filialavdelningarna eller enskilda förutvarande ledamöter plägar årligen summariskt medelst acklamation utan ringaste invändning antagas ett stort antal jordbrukare såsom nya medlemmar.

Att, såsom motionärerna och med dem andra kammaren påyrkat, tillträde till sällskapen skulle »utan vare sig sakliga eller formella skäl» stå öppet för alla, vilka driva lantbruk som yrke, således utan hänsyn ens till en persons medborgerliga oförvitlighet, torde ändock vara att ställa dörren på alltför vid gavel och skulle kunna giva anledning till betänkligt missbruk, t. ex. genom att etablera ett massinträde för ett visst besluts genomdrivande. En sådan bestämmelse är säkerligen vad jordbrukets idkare angår alldeles överflödig.

Det finnes inom hushållningssällskapen ett stort antal medlemmar, som icke idka jordbruk, men livligt intressera sig för sällskapens arbeten och utveckling, och nya sådana inväljas varje år i sällskapen. Sådana personer skulle, enligt andra kammarens förslag, i fråga om utsikt att vinna inträde i ett hushållningssällskap försättas i en sämre ställning än jordbrukare. För dem skulle nämligen allt framgent invalsmetoden tillämpas. Utskottet kan icke finna någon anledning till en sådan åtskillnad, och skäl härför ha ej heller i motionen anförts.

Enligt vad som inom utskottet meddelats, har i enstaka fall förekommit, att sådana icke jordbruksidkande personer vid omröstning förvägrats inträde i ett och annat hushållningssällskap. Dessas utsikter att där vinna medlemskap skulle emellertid icke i någon mån förbättras genom tillämpning av andra kammarens beslut.

Det skrivelseförslag, som andra kammaren för sin del bifallit, berör icke sådana för hushållningssällskapens organisation betydelsefulla frågor som besvärsmätt för enskild medlem, varigenom statsmyndighets prövning av fattade beslut kunde ernås, eller kvalificerad majoritet för viktigare beslut eller uppdragande av bestämd gräns mellan landstings och hushållningssällskaps verksamhetsområden m. m., vilka önskemål i förut väckta motioner framhållits såsom väsentliga.

De av Kungl. Maj:t år 1910 utfärdade grundstadganden innehålla visserligen bestämmelser om rätt för ledamot att i vissa fall över hushåll-

ningssällskaps beslut anföra besvär hos Kungl. Maj:t och att inom hushållningssällskap, vid vars sammankomster ledamöterna äga allmän och lika rösträtt, må erfordras för beslutande av utgift, som förvaltningsutskottet avstyrkt, eller för höjande av utgiftsbelopp, som utskottet föreslagit, att av sällskapets i omröstningen deltagande medlemmar minst $\frac{2}{3}$ beslutit enas. Men i de hushållningssällskap, där dessa normalstadgar ännu icke vunnit tillämpning, finnes icke ens denna begränsade kontroll över sällskapens beslut, för vars obligatoriska införande i sällskapens stadgar utskottet år 1915 uttalat sig.

Det skrivelseförslag, andra kammaren i år för sin del beslutat godkänna, innehåller intet uttalande om vare sig besvär rätt eller kvalificerad majoritet, utan berör endast två önskemål, vilka synas utskottet mindre välbetänkta.

Då sålunda den ifrågasatta skrivelsen till Kungl. Maj:t avser införande i hushållningssällskapens stadgar av bestämmelser, som synas utskottet dels vara onödiga, dels icke böra föreskrivas sällskapen till ovillkorlig efterlevnad, får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 7 maj 1918.

På utskottets vägnar:

LUDVIG DANSTRÖM.

Närvarande vid beslutets fattande: herrar *Danström, Larson, Kjellgren, Tisell, Ström, Permansson* och *Welander*.

Reservation

av herrar *Larson, Welander* och *Ström*, vilka anför:

Alltsedan år 1898 hava inom riksdagen upprepade gånger framförts förslag om reformering av hushållningssällskapens verksamhet och organisation.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 12 saml. 2 avd. 17 häft. (Nr 19.) 3

Reformkraven hava varit mer eller mindre omfattande och av växlande innehåll, såsom fordran att sällskapens verksamhetsområden skola närmare bestämmas;

att förbättrade, gemensamma grundstadgar utfärdas och att dessas antagande skall vara obligatoriskt för alla hushållningssällskap;

att rätten till anförande av besvär över sällskapens beslut utvidgas;

att föreningar av skilda slag inom lantmannanäringens område få rätt att bli representerade i sällskapen;

att lättnader beredas för vinnande av medlemskap;

samt att beslutanderätten i största möjliga omfattning tillerkännes åt på lämpligt sätt sammansatta representantförsamlingar, varigenom vinnes att skilda intressen inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde kunna få göra sig lika gällande.

Det är framför allt de tvänne sista kraven som varit huvudpunkterna i de framställningar, som framkommit under de senare åren. Att ovan berörda fordringar framförts gång efter annan i riksdagen, ehuru hittills förgäves, visar med tillräcklig tydlighet att de äro uttryck för djupt rotade önskemål inom breda lager av vårt folk och att de icke i längden böra eller kunna tillbakavisas.

Nu föreliggande motion är begränsad till endast sistnämnda tvänne punkter. Vi hade visserligen ansett önskvärt att även en del andra betydelsefulla reformkrav medtagits och vi kunna icke heller instämma i alla uttalanden i motionen, men då denna ändock i de gjorda yrkandena i huvudsak innehåller förslag om ett par önskvärda förändringar, hava vi icke kunnat underlåta att inom utskottet giva motionen vårt stöd.

Vad först angår vidgad rätt till vinnande av medlemskap inom hushållningssällskap har häremot såväl nu inom utskottet som tidigare anförts, att en förändring i detta avseende är onödig, emedan sällskapen tvärtom äro angelägna att få så många medlemmar som möjligt och att knappast exempel kan anföras på att någon jordbrukare eller för jordbruk intresserad person nekats medlemskap.

Härom må emellertid erinras, att vissa villkor dock äro satta för medlemskap, nämligen först och främst att förvaltningsutskott eller enskild medlem skall anse ny medlem lämplig samt framföra skriftligt eller muntligt förslag om inval. För några hushållningssällskap äro dessutom vissa andra villkor utfästade t. ex. att den föreslagne skall anses »hava vilja och förmåga att befrämja sällskapets mål» (Kronobergs län), att den förordade skall vara en person »som nitälskar för sällskapets ändamål» (Kalmar läns södra hushållningssällskap) att som medlem kan endast väljas den, »som

gjort sig känd för kunskaper i allmänhet eller insikt i och nit för ett eller flera av de ämnen vilka tillhöra sällskapets verksamhet» (Gottlands län).

Det torde dock inte kunna förnekas, att dylika bestämmelser äro ganska vaga och kunna giva rum för mycket olika tillämpning. Det har ock från trovärdigt håll uppgivits, att det icke alldeles saknas exempel på att inval av oförvitliga, intresserade personer avböjts.

Men även om ovannämnda invändning är i stort sett riktig, även om reservanterna vilja tro, att några hinder i allmänhet icke göras mot inval i sällskapen, så talar detta enligt vår mening alldeles icke emot utom tvärtom för en förändring av gällande stadgar om medlemskap. Ty är det verkligen så att sällskapen numera visat sig i praktiken hysa den uppfattningen att varje oförvitlig person som utövar jordbruk eller någon av dess binäringar bör få vinna medlemskap, då är icke den begärda förändringen onödig, utan det är i stället ovan relaterade stadganden som äro både onödiga och olämpliga, och det är blott i överensstämmelse med den inom hushållningssällskapen rådande allmänna uppfattningen och redan tillämpad praxis, att stadgarne nu omsider få en häremot svarande avfattning.

Den fordran bör dock uppställas, att varje medlem skall vara en oförvitlig person. Vi anse därför att den första punkten i motionens kläm fått en mindre lämplig formulering och att denna i stället bör formuleras så »att tillträdet till dem måtte stå öppet för varje välfrejdad man eller kvinna som driver lantbruk som yrke».

Angående vidare den andra punkten i motionärernas yrkanden eller förslag om införande av representantförsamlingar inom sällskapen finna vi sådan anordning framför allt önskvärd av praktiska skäl.

Hushållningssällskapens verksamhetsområden omfatta i regel ett helt län med i många fall flere tusen medlemmar. På grund av länens stora utsträckning är det uppenbart, att en stor del av medlemmarne icke anse sig kunna uppoffra vare sig tid eller penningar för en oftast lång och dyrbar resa till års- och halvårsmöten, där sällskapets angelägenheter dryftas och avgöras. Erfarenheten har också visat, att årsmötena vanligen besökas av endast en ringa del av medlemsantalet och helt naturligt huvudsakligen av dem som bo på den ort, där mötet hålles. Men det kan givetvis icke vara ägnat att vare sig uppehålla intresset hos medlemmarne eller i nämnvärd mån gagna sällskapet, om medlemskapet för det stora flertalet år efter år inskränker sig till erläggande av årsavgiften. På grund av nuvarande ofantligt ökade resekostnader kommer det att för framtiden bliva ännu svårare för mera avlägset boende ledamöter att infinna sig på sällskapets sammanträden.

Det lär icke heller kunna bestridas, att detta innebär en fara för,

att majoriteter kunna för tillfället samlas för genomdrivande av vissa förekommande frågor, och det uppgives att så även skett. Men även om man antager att samtliga eller åtminstone det stora flertalet ledamöter verkligen skulle infinna sig vid sällskapens möten, vilket ju vore önskvärt, så skulle olämpligheten av nuvarande organisation icke visa sig mindre utan tvärtom större. Ty då medlemsantalet redan nu i flertalet län räknas i tusental är det ju praktiskt sett så gott som omöjligt att ens anskaffa tillräckliga lokaler och att överhuvud taget på tillfredsställande sätt leda förhandlingarna i så stora församlingar.

Med ett ord hushållningssällskapen hava så vidsträckta verksamhetsområden och omfatta numera så stort antal medlemmar att införande av representationer i en eller annan form måste enligt vår mening vara helt enkelt en av förhållandena påkallad nödvändig praktisk anordning.

Några hushållningssällskap hava ock redan sökt anpassa sig efter förhållandena och inrättat representationer av olika former med rösträtt för ombuden i förhållande till den areal odlad jord eller det antal medlemmar de representera. Dessa ombud äro dock icke ensamma beslutande utan hava även övriga vid möte närvarande medlemmar 1 röst, vilket synes oss vara en lämplig anordning.

Det är dock hittills endast en del sällskap som infört representantförsamlingar. Enligt en inom utskottet verkställd utredning hava tretton hushållningssällskap omarbetat sina stadgar efter år 1910, och av dessa hava endast 7 infört bestämmelser om representationer.

Det har ofta och skarpt framhållits av dem som försvara hushållningssällskapens nuvarande organisation, att statsmakterna icke böra lägga onödiga band på sällskapen i detta avseende.

Häremot må framhållas att det visserligen icke får förbises, att hushållningssällskapen äro fria sammanslutningar mellan jordbrukare och för jordbruk intresserade personer, men å andra sidan hava sällskapen så småningom fått en ändrad ställning till det allmänna. En mycket väsentlig del av deras förvaltningsmedel utgöras numera av direkta statsanslag och de hava fått sådana statliga uppgifter som att befordra egnahemsbildandet, jordförmedling m. m. De hava härigenom mer och mer fått en utpräglad karaktär av offentliga institutioner, och det är statsmakternas både rätt och plikt att vaka över att sällskapen få sådan organisation, att det allmännyttiga syftet med deras verksamhet i möjligaste mån befordras.

I fråga om anordnande av representantförsamlingar har lantbruksstyrelsen, som måste anses besitta ingående kännedom om hushållningssällskapens verksamhet, också uttalat sig för sådan reform i ett underdånigt utlåtande år 1914, där det bland annat heter, att det är värt allvarligt be-

aktande att beslutanderätten i största möjliga utsträckning överlämnas »åt en representation inom sällskapet så sammansatt att de skilda delarne av sällskapets verksamhetsområde i densamma bliva på fullt likartat sätt representerade. Endast härigenom kunna olika orters olika intressen komma till sin fulla rätt och på önskvärt sätt göra sig gällande.»

»Under det senast förflutna decenniet hava förändringar i nämnda hänseende vidtagits i ett flertal hushållningssällskaps stadgar och där så skett visat sig åt sällskapens verksamhet giva ökad fasthet och målmedvetenhet.»

Särskilt i nuvarande tid, då det blivit en livssak för landet att jordbruket och dess binäringar på allt sätt befrämjas, synes det oss mer angeläget än förr att representationer anordnas inom hushållningssällskapen, varigenom det blir möjligt att bättre än hittills utnyttja all den insikt och erfarenhet och det intresse på lantmannanäringens område som kan finnas inom länets skilda delar, och bör Kungl. Maj:t omedelbart vidtaga åtgärder i detta syfte, varvid vi förutsätta att blivande reformer komma att ske under riksdagens medverkan.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att första kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte stå öppet för varje välfredad man eller kvinna som driver lantbruk som yrke och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande ifråga om deras verksamhet.